

Landskap: Öland
 Härad: Mäckleby
 Socken: Sandby
 Uppteckningsår: 1936

Upptecknat av: Gustav E. Jansson,
 Adress: N. Sandby, Gårby
 Berättat av: olika personer.
 Född år i

Uppteckningen rör (sevan i H.-E. 3.)	Sid.
Halmfigurer vid skörden	1.
" " tväskningur.	1.
Mikaelidagen.	2.
Nikolausdagen.	2.
Lucia - firandet.	3.
Julkännan.	3.
Julhalen.	4.
Julhörnar.	4.
Utbläddning u. julen.	5.
Tjugondagen.	5-6.
Lätta upp halmgubbar el. - gummor på skorstenn vid födelsedag el. namnsdag	6-7

Skriv endast på denna sida!

7 sid.

De enda halmfigurer som gjordes på Öland under skörden var kvarnar. De gjordes medan man körde in säden (mellan häckarna). Detta tillgick så: "Man avskar ett rågstrå strax nedan för axet, så stack man in ändan genom strået så att det till formen blev en trykt fyra (4). Så tog man den grova ändan på ett annat strå och skar upp. På sådant sätt bildades vingarna. Dessa trädde ut på änden på "fyran". Om man då höll dessa upp mot vinden så snurrade det.

Några andra eller större figurer gjordes icke under skördetiden här på Öland.

Några figurer vid tröskningen gjordes icke heller, efter vad jag kan förstå.

Åland
Mickelby
Gårdby

4968

Git E. Jansson
Mickelby Gårdby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

¹⁹⁵⁶
Någon skördefest i egentlig värdelig mening
förekom håller icke, men genom vederbörande
prästmän kunde alster av skörden ställas
fram i kyrkornas kor, och en särskild skör-
degudstjänst anordnas omkring Allhelgonatiden.
Körvarna ställdes framme i alltarrunden,
och i övrigt kläddes kyrkorna i ljusskrud.
Gudstjänsten anordnades såsom vigdoms-
gudstjänst eller vesper.

Någon utklädnng vid Mikaelidagen
förekom icke.

Något särskildt med Nikolaus dagen var
det icke håller här på Åland; vad jag
kan förstå

Öl.
Hörsholby lnd
1936 Något Lucia-firande i gångna tider har jag icke lyckats erhålla någon upplysning om Lucia, jungfrun från Cyrakusa, firades först här på Öland (åtminstone här på orten) vid celestskiftet. Sedan de olika ungdomssammanslutningarna bildats, är det ju dessa som stå i spetsen för detta firande. Brödet som användes till kaffet, på denna dag heter "Lussikatt"

Julkärvar sattes alltid däremot (åtminstone från 1860 talet) ut till fåglarna vid jul. Till dessa, användes mest havre. Den uppsattes alltid dagen före julafton, på södra Öland på själva julafton. När kärven blivit uräten, kastades halmen helt bort, eller brändes upp, precis som julgranarna i våra dagar.

Julhalm användes ganska allmänt i mitten av 1800 talet här på Öland. På södra delen av ön fick den ligga kvar ända till Fastlagsöndag, på mellersta och norra däremot togs den bort redan vid tjugondagen. Till detta användes den längsta råghalm som man hade.

Utdelningen av julklappar eller nyårgåvor har varit känd sedan mitten av 1800 talet. Klapparna voro upplagda på julbordet vid julaftons kvällsmåltid och kallades julhögar. På en del håll delades dessa ut av en till tomte utklädd person, men icke för att driva gäck med någon, - detta förekom åter på födelse- eller namsdagar. Vid jul åter voro gåvorna av nyttiga och allvarlig karaktär.

Ölad
Nöckeby
Sandby 1936 -

4968

uppt. Gust. E. Jansson
avr. N. Sandby, Gäddby
var. olika personer

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De enda utklädningsarna som förekom under julen voro Staffansgossar och Stjärngossar. De förra gingo omkring på en del ställen sent på juldagens kväll för att göra rent i ladugårdarna. Var grannsamjan god, blev det rengöring, i annat fall motsatsen. På annandagens (Staffansdagen) eftermiddag gingo de åter omkring, men då endast sjöngo de. Stjärngossarna åter kommo trettondagsafton eller trettondagen. De voro alltid rödklädda. De sjöngo även, men det var skilda sånger eller visor i olika socknar. Någon figur av halm hade de icke med sig. Julhögtiden var slut med tjugondagen (13 jan). Nämda dag förekom alltid, och på somliga ställen förekommer det ännu att man tar sig en sväng kring julgranen innan man kastar ut den.

Kvällen förut ätes en festmåltid, nästan lika högtidlig som jul och nyårsafton. På Öland förekom alltid kroppkalkor den kvällen, under det att middagen på jul och nyårsafton bestod av denna rätt.

På födelse och namnsdagar var det däremot brukligt att göra halmgubbar eller -gummor, vilka man kvällen förut satte upp på skorstenen på vederbörandes hus.

Följande historia berättas från St. Brunneby i Stenåsa socken: "Det var för 30 a 40 år sedan. Det var namnsdag (Lofia) Ungdomarna samlades sent kvällen före för att i en närbelägen hamdös göra en "gubbe" åt namnsdagsbarnet. Det var en 18 års flicka.

De visste att hon hade somnat. När de fått figuren färdig så gå de så tysta som möjligt upp på gården, får tag i en stegle och så göres den fast. Men på morgonen var det nästan omöjligt att få rökken att gå ut ty "gubben" täppte nästan till skorstenen. När man fick reda på förhållandet, så kom det så fort sig göra lätt, ned. Tilläggas kan att stegen var undan gömd bakom en stenmur så att man fick söka om denna en god stund."

På samma sätt skedde vid födelsedagarna